

kl. 19.30

TALE TIL HØYESTERETTSJUSTITIARIUS ROLV RYSSDAL
UNDER AVSKJEDSMIDDAG, PARKVEIEN 45, ONSDAG 31. oktober
1984.

Dagen i dag, den 31. oktober 1984, er Rolv Ryssdals siste dag som høyesterettsjustitiarius, etter 20 år i Høyesterett og etter 15 år som den fremste representant for Rikets høyeste domstol.

Det er en personlig glede å få være med på å markere denne begivenhet, og takke og hylde Rolv Ryssdal for alt det han har betydd, som dommer og jurist, men også på andre viktige samfunnsområder og - ikke minst - som menneske.

I dette parlamentarismens jubileumsår har det vært sagt mye om maktfordeling og maktforskyvning i vårt demokrati. For Høyesterett er det imidlertid ikke makt som er det fremtredende - selv om den må finnes - men det menneskelige skjønn i rettferdighetens tjeneste.

En av Rolv Ryssdals forgjengere, Paal Berg, uttrykte det slik:

"En skjønnere livsoppgave kan en mann ikke få enn den å være rettens tjener i sitt land ... Den makt dommerne har, gjør dem ikke til rettens herrer. De skal være lovens lydige tjenere, følge gjeldende rett og den almene rettsbevissthet ..."

Nå er vel denne beskrivelse litt preget av den personlige beskjedenhets som så ofte preger landets høyeste dommere, og kan berettiggje visse tillegg: De skal følge gjeldende rett, så langt den rekker, og følge den almene rettsbevissthet, hvis ikke loven påbyr noe annet - en konflikt som erfaringsmessig dessverre ikke helt kan utelukkes. Men de har jo også plikter utover dette: De blir tvunget til å utvikle retten videre i den retning lovgiverne har pekt ut, der hvor lovgiverne ikke har vært forutseende nok til selv å gi de regler som det levende liv skaper behov for.

Rolv Ryssdal passer godt inn både i Paal Bergs karakteristikk og de tillegg den krever. Og selv om Universitetet aldri fikk gleden av å ha Ryssdal som professor, advokatstanden gikk glipp av en privatpraktiserende jurist i topp-klassen og Justisdepartementet måtte si farvel til sin første departementsråd, så er det neppe noen av disse som i dag beklager at Rolv Ryssdal valgte Høyesterett.

Ved en anledning som denne er det naturlig å reflektere litt over Høyesterett som institusjon. Det er et grunnleggende rettsprinsipp at domstolene skal være uavhengige for derved å bidra til at de er upartiske. Prinsippet om uavhengige domstoler får en særlig betydning ved domstolenes rett til å overprøve både den lovgivende og den utøvende makts handlinger.

Det er et betydelig ansvar forbundet med å fastslå at de folkevalgte organer har trådt feil. Og heldigvis forekommer konflikter mellom den lovgivende og dømmende makt uhyre sjelden hos oss. Men man kommer ikke forbi at selve ideen med grunnlovvern av individets rettigheter forutsetter en beskyttelse av et mindretall mot flertallet. Man må jo forutsette at flertallet ikke trenger den samme beskyttelse mot seg selv. Og skal denne beskyttelse av grunnleggende rettigheter innebære noen realitet, må noen ha rett til å stoppe flertallet, hvis det kommer i skade for å overskride de grenser som Grunnloven setter for dets handlefrihet. Domstolenes rett til å sette til side lovgivning som strider mot Grunnloven er derfor en uunnværlig del av vårt konstitusjonelle system.

Større praktisk betydning har imidlertid domstolenes kontroll med forvaltningen. Det forekommer ikke så sjelden at Høyesterett må ta standpunkt til om den utøvende makt har tolket loven riktig, - og denne kontrollfunksjon vil ha større betydning jo mer omfattende den offentlige virksomhet er. Domstolenes rett til å sette til side beslutninger av utøvende organer, er

nødvendig for å sikre at man etterlever et av rettsstatens viktige prinsipper: Myndighetene kan ikke gripe inn overfor borgerne uten hjemmel i lov. Prøver de det, må noen kunne stanse myndighetene, og det kan bare være domstolene. For å bruke litt store ord, kan man gjerne si det slik at domstolene står helt sentralt i beskyttelsen av grunnleggende menneskerettigheter.

Det er derfor viktig at domstolene nyter almen tillit. Og det betyr at det stilles strenge krav, - ikke minst til rikets høyeste dommere, og særlig til den som sitter i landets høyeste faste embete.

Da Rolv Ryssdal tiltrådte som justitiarius, var han grundig kvalifisert for oppgaven. Han kombinerte allerede omfattende teoretiske kunnskaper, bred praktisk erfaring og verdifulle menneskelige egenskaper. Og resultatet ble det vi alle kjenner: en fremragende justitiarius, som i tillegg til de gode egenskaper jeg allerede har nevnt også har vist seg å være en utmerket administrator. Rolv Ryssdal har en vesentlig del av æren for at Høyesterett er å jour, til tross for et sterkt arbeidspress. Dermed får individet - så langt det står til Høyesterett - ikke bare sin rett, men også sin rett i rett tid, som hans efterfølger i embetet har uttrykt det. Også et såvidt ujuridisk spørsmål som de ulike rettsinstansers evne til å administrere seg selv har med andre ord klar betydning for rettssikkerheten.

Jeg vil gjerne også trekke frem Ryssdals innsats i lovgivningsarbeidet, kanskje særlig som mangeårig formann i Straffelovrådet. Han har samtidig bidratt til å løse konflikter av stor samfunnsmessig betydning, blant annet som formann i Rikslønnsnevnden og i voldgiftssaker.

Men til tross for denne omfattende innsats på en rekke samfunnsområder, har ikke Ryssdals arbeidskraft vært begrenset til vårt eget land. Han har også deltatt aktivt i nordisk og europeisk juridisk samarbeid. Det mest betydningsfulle i denne forbindelse er vel arbeidet ved Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg, hvor han nå er visepresident. Jeg er glad for å kunne konstatere at Strasbourg-domstolen, og derved også Norge, fortsatt vil kunne nyte godt av Ryssdals innsats.

Rolv Ryssdal har i hele sitt virke bidratt til å befeste almenhetens, forvaltningens og Stortingets tillit til og respekt for domstolene. Han er alminnelig anerkjent som primus inter pares, og til det kreves, sier høyesterettsdommer Blom i festskriftet til Ryssdal, "foruten faglig dyktighet også samarbeidsvilje, lydhørhet og hjelpsomhet". Dette er en fin beskrivelse av krav som er oppfylt.

Jeg har latt meg fortelle at Ryssdals evne til å yde 100 prosent ikke bare kommer til uttrykk i rettssalen, men også i sportslig utfoldelse. Han kan med sin familie glede seg over at "Pappa har tatt gull" både i samfunnslivet og på idrettsbanen.

Kunnskap, innsatsvilje, vennlighet i fremtreden og fasthet i holdning er fremtredende trekk hos den personlighet som nå går fra borde. Jeg er meget glad for å ha fått denne anledning til å overbringe Rolv Ryssdal Regjeringens varme takk for en innsats endog langt utover de store plikter som hans høye embete har pålagt ham. Og selv om den formelle arbeidsdag nå er slutt og embetsmannen Ryssdal takker av, er jeg overbevist om at vi fortsatt vil kunne glede oss over mennesket og fagmannen Ryssdals brede samfunnsmessige engasjement.